

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för veterinärmedicin och
husdjursvetenskap

Institutionen för husdjurens miljö och
hälsa

Hur kan relationen mellan djurskyddsinspektören och djurhållaren förbättras?

Jennifer Johansson

*Uppsala
År 2018*

*Veterinärprogrammet, examensarbete för kandidatexamen
Delnummer i serien: 2018:44*

Hur kan relationen mellan djurskyddsinspektören och djurhållaren förbättras?

How can the relationship between the animal welfare inspector and the animal owner be improved?

Jennifer Johansson

Handledare: *Charlotte Berg, institutionen för husdjurens miljö och hälsa*

Examinator: *Maria Löfgren, institutionen för biomedicin och veterinär folkhälsovetenskap*

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E

Kurstitel: *Självständigt arbete i veterinärmedicin*

Kurskod: EX0700

Program/utbildning: Veterinärprogrammet

Utgivningsort: Uppsala

Utgivningsår: 2018

Serienamn: Veterinärprogrammet, examensarbete för kandidatexamen

Delnummer i serien: 2018:44

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: *djurskydd, attityder, lagstiftning, länsstyrelse*

Key words: *animal welfare, attitudes, legislation, county administrative board*

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap
Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning	1
Summary	2
Inledning	3
Material och metoder	4
Litteraturoversikt.....	4
1. Hur går en kontroll till?.....	4
2. Vad kan följderna av en kontroll bli?.....	6
3. Vem är inspektören?	7
4. Vad är förutsättningarna för en god kontroll?	9
5. Motiverande samtal som verktyg	10
6. Motiverande samtal för djurskydd?	11
7. Andra förbättringar?.....	12
Diskussion	13
<i>Mina egna reflektioner</i>	14
<i>Konklusion</i>	16
Litteraturlista	16

SAMMANFATTNING

För att säkerställa att djurskyddet ute på gårdarna i Sverige motsvarar kraven i nationell lagstiftning samt EU-lagstiftning utförs offentliga kontroller. Ansvar för den offentliga kontrollen åligger landets 21 länsstyrelser. Jordbruksverkets uppgift är att vara med och samordna länsstyrelsernas arbete. Länsstyrelsen anställer djurskyddsinspektörer som besöker länets djurhållare, antingen efter en anmälan om misstänkt undermåligt djurskydd eller med jämna mellanrum baserat på vilken typ av verksamhet som bedrivs. Djurskyddskontroller är grundläggande för att kunna garantera ett gott djurskydd. Djurhållare är i stort överens om att reglering och kontroll av efterlevnad är rätt väg att gå. Ändå råder det ingen tvekan om att djurskyddskontroller är ett känsligt ämne, djurskyddsinspektörerna har en grannliga uppgift där deras beslut kan få stora konsekvenser för både djur och andra människor. En mycket stor andel av inspektörerna har någon gång blivit hotade i tjänsten och en del har till och med utsatts för våld. Ur djurhållarnas synvinkel upplevs både missnöje och oro gällande inspektionerna.

I det här studentarbetet beskrivs inledningsvis rådande förhållanden för dagens djurskyddskontroller, därefter utreds vilka förändringar som kan göras för att föra samman parterna och starta en dialog. I arbetet lyfts även ett lovande kommunikativt verktyg som kallas ”Motiverande samtal”. Målet med arbetet är att ta fram förslag på hur man kan förbättra arbetsmiljön och arbetsbördan för alla inblandade samt stärka samarbetet för ett bättre djurskydd.

Det framkom att vid införandet av ny lagstiftning måste den vara utformad på ett genomtänkt vis så att det blir så enkelt som möjligt att kontrollera. Viktigt både med tanke på länsstyrelsens arbetsbörda och resurser men även för att likrikta kontrollerna och få ett rättssäkert system. Det finns en utbredd önskan att Jordbruksverket ska vara tydligare i sin vägledning i svåra bedömningar, dessutom efterlyses ett intensifierat arbete för att likrikta kontrollen mellan länen exempelvis genom att erbjuda alla länsstyrelser personal kontinuerlig fortbildning. I övrigt kan det vara angeläget att se över revisionen av länsstyrelsernas kontrollarbete, i dagsläget genomförs den av Jordbruksverket själva. Det kan vara fördelaktigt med en extern revision som sker mer regelbundet än idag. Forskare hävdar att enskilda inspektörers arbete behöver ses över med jämna intervall för att kunna utvärdera och förbättra kontrollen. Resurser till att diskutera enskilda fall vore fördelaktigt då det kan vara ett effektivt sätt att kalibrera gruppen och säkerställa att arbetet likriktsas.

SUMMARY

In order to ensure that the animal welfare on Swedish farms at very least reaches the national legislation as well as the EU-legislation requirement, official controls are performed. Sweden's 21 County Administrative Boards (CABs) are responsible for the official control. The National Board of Agriculture is responsible for coordinating the work of the different counties. The CABs hire animal welfare inspectors who pays visits to the animal owners of the county. An animal owner can get a visit based on either a suspicion of a non-compliance of the animal welfare after someone has filed a report, or just as a standard procedure visit that should take place at each farm within a set interval.

In general, animal owners agree that the concept of animal welfare legislation along with an official control system is essential for guaranteeing the welfare of the animals. Nevertheless, the design of this subject remains a delicate and sensitive matter. Therefore, the work of an animal welfare inspector needs to be both meticulous and considerate, as their decisions can have a substantial impact on other people's lives. A considerable number of animal welfare inspectors have been exposed to threats or even violence while on duty. On the other hand, both discontent and anxiety have been reported among animal owners, in relation to animal welfare inspections.

In this student project, the current situation of animal welfare controls in Sweden is described, along with suggestions of possible changes that can be made to bring the animal owners and the inspectors closer to a dialogue. Also, "Motivational interviewing" is discussed as a communicative tool that could be useful in this matter. The purpose of this essay is to present insights into how to improve the climate and workload for all parties involved in the animal welfare controls.

It has been shown that it is necessary to implement new legislation in a thoughtful way to facilitate future inspections based on the legislation in question. It is crucial both concerning the resources of the County Administrative Board, but also to keep the consequences legally predictable and create a system which is perceived as fair, irrespectively of the identity of the inspectors and counties. There is a widespread request for the National Board of Agriculture to provide more sturdy guidance in the matter of the inspector's assessments. This can for example, be done by providing further training for the staff of the CABs.

Furthermore, it can be beneficial to look into the audits of the CAB inspections. Such audits are currently performed by the National Board of Agriculture. An external audit, executed more regularly, may be preferred. Scientists claim that inspectors also need individual audits and feed back to evaluate and improve the controls even further.

INLEDNING

För den europeiska lagstiftningen är erkännandet av djur som *kännande varelser* grundläggande (Lundmark *et al.*, 2016). Sverige har varit ledande i djurskyddsfrågan och drivit på utvecklingen i strävan mot att djur som människan håller ska skyddas från lidande och sjukdom samt få möjlighet att uttrycka sina naturliga beteenden (SOU 2011:75). Några exempel på unika svenska företeelser är: lagstiftade krav på sommarbete för kor (SJVFS 2010:15), krav på bedövning innan avlivning (SFS 1988:534), förbud mot näbbtrimning (SOU 2011:75) samt grisar som får behålla knorren. I övriga EU, förutom Finland och Lettland, kuperar man svansen rutinmässigt trots att det bryter mot EU direktiv (Lerner & Algers, 2013). Något Sverige även sticker ut med är framåtandan gällande tidiga restriktioner av antibiotikaanvändning samt ett gott smittskyddsläge (Wilderäng, 2015). Sammantaget ger det här förutsättningarna för ett friskare och bättre djurliv, ett mervärde som kostar. I och med EU-inträdet 1995 och frihandelsavtal har mat producerad under svenska förutsättningar fått konkurrens av billigare importprodukter med kraftigt decimerad självförsörjningsgrad som följd (SOU 2011:75). Något som ifrågasätts är äktheten i strävan efter bättre djurvälstånd hos konsumenter, i många länder, då valet ofta faller på billigare råvaror när det kommer till att öppna den egna plånboken (Hubbard *et al.*, 2007; Wilderäng, 2015). Det finns forskning som säger att ytterligare krav på merjobb och investeringar utan incitament i förlängningen är kontraproduktivt då det tillgängliggör marknaden för billigare kött som producerats under sämre djurförhållanden (Bruckmeier *et al.*, 2007; Hubbard *et al.*, 2007).

Med det ovan nämnda pressade läget som bakgrund, finns det även tung problematik med förväntningar och upplevelser kring djurskyddskontrollen. I lantbrukspress är återkommande teman olikvärdiga bedömningar mellan inspektörer, plötsliga besked och omhändertagande av djur innan provning i domstol genomförts. Det finns en rädsla bland djurhållarna samt en upplevelse av rättslöshet och det kan lätt uppstå friktion eller missförstånd mellan djurhållare och djurskyddsinspektör (Bergman, 2012; Olofsson, 2018). Enligt en enkät från naturvetarna har 70% av de svarande inspektörerna blivit hotade i tjänst, 10% har dessutom utsatts för våld (Jervinge, 2013), vilket är oacceptabelt. För att förbättra samt bibehålla förtroendet för djuromsorgen behövs ett fungerande kontrollsystem som ser till att det som står i lagstiftningen efterlevs i praktiken (Rushen *et al.*, 2011).

Hur kan man i den här polariserade frågan få parterna att närma sig varandra och istället samverka för att skapa ett kvitto på de svenska mervärdena? Hur kan relationen mellan djurskyddsinspektören och djurhållaren förbättras? Syftet med det här arbetet är att åskådliggöra rådande förhållanden i ämnet samt vad lagstiftningen säger om kontroll. Möjligheter att förbättra kontrollen utreds även; ett sådant verktyg kan vara kommunikationsformen ”motiverande samtal”.

MATERIAL OCH METODER

”Animal welfare”, control, farmer*, inspector*, ”motivational interview” och communication är sökord som användes i databaserna Scopus samt Primo.

Arbetet är avgränsat till att endast beröra offentliga kontroller baserat på lagstiftning. Det bedömdes som alltför omfattande att även inbegripa privata kvalitetssäkringssystem, såsom KRAV, Sigill och Arlagården. Emellertid är det viktigt att hålla dessa i åtanke då de utgör ännu ett regelverk att förhålla sig till, vilket inte förenklar djurhållarens vardag. Det kanske inte är uppenbart vem som kommer och ska inspektera och utefter vilket regelprotokoll (Lundmark *et al.*, 2017). Certifieringsprogram utöver lagstiftningen rubriceras som frivilliga men för att få tillgång till marknaden är det idag ofta en grundförutsättning att ansluta sig (Hubbard *et al.*, 2007).

LITTERATURÖVERSIKT

1. Hur går en kontroll till?

Rushen och medarbetare (2011) definierar kontroll som en strukturerad, objektiv utvärdering som utförs av en expert. Övergripande kontrollpunkter rörande djurskydd är hälsa, renlighet, hull, skötselrutiner samt storlek på utrymmet där djuret hålls. Smärre måttavvikelser från standarden kan accepteras under förutsättning att ”djurmiljön i stallet som helhet är god” (SJVFS 2010:15).

Under den offentliga kontrollen har personal utsänd av kontrollmyndighet (i normalfallet länsstyrelsen) rätt att tillträda områden, anläggningar och lokaler där djur hålls eller som på annat sätt har samband med djurens skötsel. Kontrollanten har rätt att undersöka och ta prover. Vid motstridigheter ska även polisen finnas till kontrollantens förfogande så att kontrollen kan utföras i sin helhet (SFS 1988:534). Enligt Jordbruksverkets vägledning bör kontroll inte utföras utan närvarande djurägare eller dennes ombud. Kontrollanten bör inte heller tillträda djurhus eller hagar utan djurägarens medgivande. Om byggnader som inte rör djurverksamheten tillträds olovligen är det ett brott mot hemfriden (Jordbruksverket, 2014).

Länsstyrelserna använder checklistor där kontrollanten bockar av kontrollpunkter under besöket, listorna är ett grepp från Jordbruksverket för att likrikta kontrollerna (Jordbruksverket, 2014). Projektet ELOF (Enkel och Likvärdig Offentlig Kontroll) genomfördes i samband med flytten av kontrollerna från kommunala nämnder till landets länsstyrelser som skedde 1 januari 2009 (Jordbruksverket, 2017a). Syftet var att likrikta inspektionerna och nå en högre kvalitet och kunskapsnivå.

Länsstyrelsen utför olika typer av kontroller. Det kan exempelvis handla om standardkontroll som är riskbaserad eller så kan gården bli slumpmässigt utvald för en standardkontroll. En anmälningskontroll utförs då någon från allmänheten eller en veterinär slagit larm om missförhållanden på gården. Uppföljande kontroller ska säkerställa att tidigare upptäckta brister blivit åtgärdade (Jordbruksverket, 2014). Ett mål som länsstyrelsen arbetar mot är att minst en tiondel av gårdarna ska få en regelbunden kontroll varje år (Jordbruksverket, 2017b).

För att rikta de riskbaserade kontrollerna tar man hänsyn till en rad faktorer: *djurslag, typ av verksamhet, beslut i senaste ärendet, beslut i det mest allvarliga ärendet, hur stor verksamheten är, hur många ärenden som inträffat, kontrollfrekvens samt huruvida den är ansluten till ett kvalitetssäkringssystem*. Likvärdiga verksamheter ska ha samma mängd kontrolltid (Jordbruksverket, 2017a). Efter kontroll registreras information i DSK (Djurskyddskontrollregistret), som sedan utgör underlag för en ny riskberäkning i riskmodulen. En djurhållare som klarar inspektionen utan anmärkning löper därmed en mindre risk att kontrolleras snart igen än någon som har uppvisat brister under inspektionen (SJVFS 2008:67).

Huruvida företagaren ska meddelas i förväg angående besöket beror på vilken typ av kontroll det gäller. Enligt Jordbruksverkets rekommendationer är det fördelaktigt att avisera en rutinkontroll, dock inte mer än 24 timmar innan. Vid en rutinkontroll har man inga förutsättningar som säger att djurskyddet är misstänkt undermåligt, och tecken på långskridet dåligt djurskydd anses inte kunna utplånas på 24 timmar. I den här situationen är det således gynnsamt att annonsera ankomst så djurhållaren får tid för förberedelser och planering. Detta ger bättre förutsättningar för ett gott samarbete. Om kontrollen däremot görs grundat på en anmälan bör besöket inte meddelas i förväg (Jordbruksverket, 2014), exempelvis för att djur i dåligt skick inte ska kunna gömmas undan.

Kontrollen ska även vara tillfälle för utbyte av kunskap, därför bör djurhållaren eller någon denne utser följa med inspektören runt i verksamheten under kontrollen. Om det anses behövas expertis kring exempelvis djurhälsa kan veterinär tillkallas och eventuella intyg från denne ägs av den som efterfrågade och finansierade utlåtandet (Jordbruksverket, 2014).

Den som har en inspektion på sin gård uppmanas att ställa frågor vid funderingar, och kontrollanten ska förmedla en preliminär sammanfattning av observationerna i slutet av besöket. Den slutgiltiga kontrollrapporten ska vara djurhållaren tillhanda inom några veckor, i rapporten framgår eventuella brister som ska rättas till. Vidare skriver Jordbruksverket att: *”För att underlätta för djurhållaren bör han eller hon få skriftlig information i samband med kontrollen. Informationen bör innehålla uppgift om vem som utfört kontrollen inklusive kontaktuppgifter och vad den omfattat. Det är också lämpligt att lämna över aktuella informationsbroschyrer om djurskydd.”* (Jordbruksverket, 2014).

2. Vad kan följderna av en kontroll bli?

Enligt EU-bestämmelserna ska följderna av att bryta mot lagstiftning rörande djurskydd vara ”effektiva, proportionerliga och avskräckande” (EG 882:2004). Kontrollmyndigheten är av regeringen bemyndigad att meddela den enskilde förelägganden, förbud och vite (SFS 1988:534). Enligt lagen ska länsstyrelsen utfärda djurförbud i följande fall:

- *Om föreläggande, förbud eller rättelse inte åtföljs*
- *Vid allvarlig försummelse av tillsyn eller vård av ett djur*
- *Om misshandel av ett djur skett*
- *Om personen är dömd för djurplågeri*
- *Om personen döms för att ha brutit mot djurskyddslag, alternativt vid upprepade tillfällen ålagts föreläggande, förbud eller rättelse.*

För att föreläggande ska meddelas krävs det; allvarligare, upprepade eller omfattande brister. Den som meddelats beslutet har tre veckor på sig att överklaga beslutet om så önskas. Begreppet ”upprepade förelägganden” tolkas enligt praxis som tre förelägganden. I förslaget om en ny djurskyddslag anser utredaren att det inte ska vara antalet förelägganden i sig som ska vara avgörande, istället ska föreläggandenas betydelse ur djurvälståndssynpunkt värderas. Dessutom föreslås att föreläggande, förbud eller rättelse som inte följs endast leda till djurförbud om ”det är av väsentlig betydelse från djurskyddssynpunkt” (SOU 2011:75).

Djurförbudet kan omfatta alla djurslag eller i särskilda fall endast en viss art. Om länsstyrelsen eller polisen finner ett djur som är utsatt för lidande ska det omhändertas om man inte ser några utsikter till förändring eller om det inte går att få tag på djurägaren. Efter ett omhändertagande är det upp till länsstyrelsen att besluta över djurets öde, det kan handla om försäljning, överlåtande till annan djurhållare eller avlivning. Eventuella kostnader för ett omhändertagande är djurägaren skyldig att stå för. Vidare kan dessa beslut överklagas till allmän förvaltningsdomstol (SFS 1988:534).

Om brister upptäcks som kanske inte i sig är nog för föreläggande eller böter kan det ändå innebära digra konsekvenser för djurhållaren. Detta eftersom tvärvillkoren som rör de EU-stöd som bonden sökt innebär att bidraget kan minskas om man bryter mot till exempel djurskyddsbestämmelserna, ett beslut som inte kan överklagas och som verkställs utan att nå domstol (Anneberg *et al.*, 2012).

Det är upp till varje inspektör att dokumentera och anteckna utförligt och objektivt. Dokumentationen kan bli bevismaterial i en utredning och för att uppnå rättssäkerhet behöver även andra ha goda förutsättningar att bedöma situationen. Genom dokumentation kan länsstyrelsen stärka sin bevisning (Jordbruksverket, 2014) alternativt vara garant i fall där man finner att lagstiftningen följs (Main *et al.*, 2010). Om oegentligheter upptäcks har personen som är under utredning möjlighet att förklara bakgrunden till smutsiga djur etc. genom att tillhandahålla läkemedelsjournaler eller liknande. (Jordbruksverket, 2014).

Enligt Jordbruksverkets årsrapport för 2016 finns det stora skillnader mellan länen gällande uppföljning av ärenden med brister där de länen som är sämst på uppföljning ligger på 30%, medan topplänen följer upp 100% av sina ärenden. Lundmark och medarbetare beskriver att endast 42% av fallen där kontroll skett ute på en gård och sedan bedöms som avslutat har nått full överrensstämmelse med lagstiftningen (2016).

3. Vem är inspektören?

I inspektörens arbete ingår det ge den enskilde information, med syftet att förenkla och vägleda denne till en djurhållning som är förenlig med rådande rättsregler (SFS 1988:534). Kontrollerna behöver upplevas som trovärdiga och användbara för att kunna influera djurskyddet på gården. Insyn i inspektörernas utbildning och metoder bidrar till trovärdigheten (Butterworth *et al.*, 2012). Vidare konstaterar Anneberg och medarbetare att systemets rättssäkerhet i stor utsträckning hänger på den enskilda inspektören (2013).

Personalen som utför offentlig kontroll ska därför vara väl insatt i djurskyddslagstiftningen samt kunna bedöma bristande efterlevnad av djurskyddslagstiftningen (SJVFS 2008:67). I EU-lagstiftning står det att; ”kontrollanter håller sig uppdaterade på sina respektive kompetensområden och vid behov får regelbunden vidareutbildning” (EG 882/2004). Main och medarbetare (2010) anser att inspektören även måste ha kunskap om typen av djurhållning man inspekterar samt djurens normala beteenden i den miljön. Något som försvårar det hela är mångfalden av inhysningssystem och djurslag att kontrollera (Scott *et al.*, 2001; Hubbard *et al.*, 2007). Rushen och medarbetare poängterar vikten av att inspektören inte bara visar kompetens på papper utan även ute i fält (2011).

Vanliga utbildningar hos inspektörer på länsstyrelsen är för närvarande etologi och djurskyddsprogrammet, husdjursagronom eller biolog (Ericksmark E., pers. medd., 2018).¹ Om

¹ Ericksmark Eva (2018) ordförande Djurskyddsinspektörernas riksförening

inspektörerna finner pågående lidande hos djur kopplas ofta en praktiserande veterinär in som skriver intyg gällande djurets status och bättringsprognos (Lundmark *et al.*, 2016).

I en pilotstudie av Mullan och medarbetare (2011b) studerade man inspektörers attityd till djurvälstånd hos lantbruksdjur och huruvida det gav olika utfall i inspektionen. Först fick inspektörerna ett formulär där de fick värdera olika påståenden, utifrån svaren definierades den enskilda inspektörens ”attityd”. Ytterligheterna på skalan var grupp I; ”grisar har ett mentalt mående”, å andra sidan grupp II; ”grisar ger monetär vinning”. Därefter fick olika tillstånd hos gris bedömas, tillstånden var: lesioner på kropp och svans eller hälta. Innan testet gjordes en bedömning som utgångspunkt i testet, en ”gyllene standard”. Om inspektörernas bedömning skilde för mycket från standarden registrerades en avvikelse. Man fann 7 av 98 möjliga avvikelser som kunde korrelera attityd med bedömning. Det vill säga, när någon från grupp I bedömde hälsoläget som mer allvarligt än enligt den gyllene standarden eller vice versa. Mest framträdande av korrelationerna var grupp I som ansåg att fler grisar var i behov av en sjukbox. Författarna hävdar att det kan bero på en större sannolikhet att dessa inspektörer tillskriver en nedsatt gris ett negativt tillstånd eller för att det här måttet har mer utrymme för subjektiv bedömning. Författarna anser emellertid att vid användandet av ett beprövat standardformulär med tydliga riktlinjer är utfallet ”relativt” opåverkat av observatörens attityd, vilket således bör hållas i åtanke vid utformning och implementering av nya regler (Rushen *et al.*, 2011).

I en annan studie av Mullan och medarbetare (2011a) studerades variation mellan olika inspektörer. Återigen använde man grisar och en gyllene standard att utgå från som sedan poängsattes utifrån hur inspektörerna graderade tillstånden. Testets syfte var att säkerställa att kontrollpunkterna är utformade så ett harmoniserat resultat erhålls men också för att visa på en enskild inspektörs lämplighet. En inspektör som ger avvikande beslut baserat på kontrollpunkterna kan ge allvarliga följder, särskilt om denne är den enda som besöker en gård år efter år. Forskarna drog även slutsatser att utbildning och träning minskar variationen i bedömningar gjorda av olika inspektörer. Vissa inspektörer kan behöva mer träning än andra för att komma nära den gyllene standarden (Mullan *et al.*, 2011a). Det finns flera studier rörande bedömning av graden av hälta hos nötkreatur. En studie av March och medarbetare (2007) visar att utbildning och träning ger konsekvent ökad överensstämmelse mellan inspektörer. Engel och medarbetare (2003) menar däremot att träning ger olika effekt på olika inspektörer. Något som poängteras är vikten av fortbildning, regelbunden träning och kontinuerlig återkoppling av inspektörernas arbete. Mullan och medarbetare framför även att alla inspektörer borde genomgå en oberoende bedömning som en del i utbildningen (Engel *et al.*, 2003; Mullan *et al.*, 2011b).

I en studie av Petersen och medarbetare (2004) fick fyra observatörer bedöma hälsotillståndet hos 1330 grisar. Trots både träning och standardisering av undersökningen fanns en variation i utfallet. Forskarna drog därför slutsatsen att man alltid behöver ta med skillnaden mellan olika observatörer i beräkning när man bedömer resultat. Enligt Butterworth och medarbetare (2012) förhåller man sig olika till djurvälstånd beroende på bakgrund och grundläggande ståndpunkt

hos inspektören, och därmed försvåras arbetet att likrikta inspektörernas resultat. Likaså påverkas det av vilken typ av bedömning det är som ska göras, om det handlar om att bedöma huruvida en box har korrekta dimensioner kan det avgöras genom att läsa av en måttstock. När det däremot handlar om andra bedömningar som att exempelvis avgöra huruvida ett djur är för smutsigt krävs det mer värdering vilket även lämnar mer utrymme för subjektiv värdering. Således kan man förvänta sig ett mer varierat resultat från den senare bedömningen både mellan olika inspektörer men även från samma inspektör vid olika tillfällen. Anneberg och medarbetare intervjuade inspektörer för att kartlägga överrensstämelsen mellan beslut, varpå en inspektör uttalar sig: *”För mig kan det vara svårt att ens hålla mig till min egen standard, så hur kan man förvänta sig att en hel grupp håller samma standard?”* [författarens översättning] (2013).

I studien av Anneberg och medarbetare (2013) framkom det även att bondens attityd kan påverka utgångsresultatet. Det kan vara avgörande om inspektören uppfattar bonden som engagerad och villig till förändring eller om bonden bara avfärdar och fördömer lagstiftningen. Inspektören kan resonera att den senare bonden behöver en anmärkning i brevlådan för att inse situationens allvar. Inspektörerna i studien lyfter även fram vikten av att ha tid att diskutera fall sinsemellan, för att på så sätt kalibrera gruppen och utvecklas.

”Verifiering av djurskyddskontrollen” (VAD) är ett kontrollsystem som startades 2014 för att säkerställa att enskilda handläggare hanterar ärenden korrekt. Parallellt med den ordinarie handläggaren ska ytterligare en kontroll genomföras för att undersöka överrensstämelsen (Jordbruksverket, 2015). Under 2016 uppger huvuddelen av länsstyrelserna att de använt sig av VAD i någon form (Jordbruksverket 2017b).

4. Vad är förutsättningarna för en god kontroll?

En viktig aspekt är att ”det inte föreligger någon intressekonflikt för den personal som utför den offentliga kontrollen”, vidare hålls ansvarig myndighet ”skyldig att vidhålla opartiskhet, kvalitet och enhetlighet på alla nivåer” (EG 882/2004).

Djurvälfärd är ett viktigt ledmål för de flesta bönder vilket inspektören behöver ha med sig under gårdsbesöket. Det finns en gemensam bild om att reglering och därmed kontroll, är rätt väg för att nå och upprätthålla en god djurvälfärd (Hubbard *et al.*, 2007). Det kan finnas olika motiveringar till varför djurvälfärd är viktigt, vissa väljer att lyfta etiska aspekter och andra argumenterar för det starka sambandet mellan välmående djur och en framgångsrik verksamhet (Scott *et al.*, 2001; Butterworth *et al.*, 2012).

Inför besöket behöver båda parter vara väl införstådda med syftet och omfattningen av kontrollen som ska utföras just den dagen. Både inspektören och bonden är ansvariga för att skapa goda förhållanden. I en intervjustudie av Anneberg och medarbetare uttryckte en grisbonde att bjuda in till dialog, exempelvis över en kopp kaffe är en gångbar strategi (2012).

Utredaren i SOU 2011:75 poängterar att god kommunikation ger ”ömsesidigt ökat förtroende och en ökad förståelse för varandra [och] kan leda till ett mer konstruktivt djurskyddsarbete”.

Det är nödvändigt att djurhållaren håller sig á jour med rådande lagstiftning samt är insatt i detaljerna, lagstiftningen behöver vara tydlig. Vid ändringar är det viktigt att bonden tar del av dem, Main och medarbetare anser till och med att det ska skickas ut kopior för att säkerställa spridning (2010), men numera anses ofta publicering på webben, i lantbrukspressen med mera vara en minst lika effektiv väg för spridning av sådan information (Berg L., pers. medd., 2018)².

Något som skiftar mellan de olika parterna enligt Lundmark och medarbetare är uppfattning om hur man bedömer djurvälstånd (2016). Allmänheten värderar möjlighet att uttrycka naturliga beteenden högt, forskare frihet från smärta och lidande medan djurhållare fokuserar på produktionstal, hälsa och biologiska funktioner. Forskargruppen understryker att om fokus enbart ligger på en av dessa blir för ensidigt, men i kombination utgör de en helhet som ger goda chanser att bedöma djurvälstånd. I en intervjustudie av Anneberg och medarbetare hävdar en bonde att överdrivet detaljfokus vid inspektioner känns håfullt mot böndernas egen kunskap och erfarenhet. De som arbetar med djuren dagligen anser sig ibland ha insikter i djurvälstånd, som inte alltid är förenliga med lagstiftningen. En dansk bonde fick exempelvis byta ut grisarnas, enligt utsago, stimulerande berikning till verkningslösa ”träbitar” (2012). Sammantaget finns upplevelsen av att smärre avvikelser kan ge alltför omfattande konsekvenser. Anneberg och medarbetare drar slutsatsen att bönderna borde vara mer involverade i utformandet av den offentliga kontrollen.

5. Motiverande samtal som verktyg

Motiverande samtal är en kommunikationsmetodik där samtalsledaren ställer öppna frågor, lyssnar och bistår med reflektioner kring patientens (inom sjukvården) uttalanden. Syftet är att vägleda personen mot förändrat beteende, utan att ge avkall på känslan av självbestämmande. Centralt är att patienten själv formar skälen till förändring, det ger större övertygelse.

² Berg, Lotta (2018) professor i husdjurens miljö och hälsa

Samtalsledaren bör initialt be om lov att få ge råd, att få råd man inte bett om kan generera motstånd (Ivarsson & Oritz, 2013). Om samtalsledaren ifrågasätter eller dikterar ökar motståndet hos patienten. Bemöt istället med förståelse och stötta det patienten lyfter. Genom att undvika konfrontation och istället erbjuda nya perspektiv kan man enligt Miller & Rollnick nå ”förändringsprat” (2010). Både samtalsledarens och patientens tro på att förändring kan ske är essentiell. Detta synsätt kan även tillämpas i situationer andra än de som är aktuella inom sjukvården, när man vill uppnå beteendeförändring hos människor i något specifikt sammanhang.

Föreställningen om att motivation fås från rädsla för sjukdom, rättsliga påföljder eller något annat obehagligt är utbredd. Enligt Miller & Rollnick inger det här en känsla av hopplöshet och förändring blir därmed ouppnåeligt (2010). Om man istället bygger upp ett självförtroende och en acceptans kan man snart finna inre motiv till förändring hos personen. En förutsättning för motiverande samtal är att personen måste dela grundläggande värderingar i frågan och ha en inneboende drivkraft till förändring. Här kan samtalet rikta de kluvna känslorna, som personen kanske brottats med under lång tid, mot önskvärd förändring.

Motiverande samtal används idag för att avhjälpa livsstilsrelaterad problematik så som drogmisbruk, fetma eller för att motverka vanskötsel av en diabetessjukdom. I en studie av Lundahl och medarbetare. där metoden användes för en rad olika tillstånd, visade exempelvis signifikant minskad alkoholkonsumtion efteråt. Forskarna drar slutsatsen att motiverande samtal kan användas i många olika situationer där samtalstid är en bristvara och man behöver nå en varaktig förändring (2013). Det har även visats att sessioner så korta som under en kvart kan ge resultat (Ivarsson & Oritz, 2013).

6. Motiverande samtal för djurskydd?

Vanliga underliggande orsaker till undermålig skötsel av nötkreatur anses vara brist på antingen kunskap, resurser eller engagemang. Okunskap identifierades i Jordbruksverkets rapport från 2016 som en återkommande faktor gällande samtliga djurslag (2017b). Med de mest prominenta bristerna i åtanke kan man tänka sig att en dialog där djurägaren erhåller kunskap, insikt och motivation kan avhjälpa en betydande del av tillkortakommandena i djurhållningen. I en studie av Anneberg och medarbetare (2013) ser man hur olika inspektörer kan närma sig meningsskiljaktigheter: en anser att det inte finns någon anledning att gå in i konflikt kring ifrågasatt lagstiftning och en annan anser att genom att tydligt motivera och förklara syftet med lagstiftningen ökar mottagarens benägenhet att ändra sitt beteende. Om inspektörerna har egna tillvägagångssätt, leder det till olikartade inspektioner, oavsett vilka regler som sätts av högre instanser, dessutom är varje situation unik. Forskarna drar slutsatsen att det här ämnet är för komplext för att lösas med enkom standardisering.

I studien av Anneberg och medarbetare var alla inspektörer överens om att det fanns för mycket regler och snårigheten gör att det kan bli svårt att undvika konflikt, dessutom var det omöjligt

att genomföra en inspektion utan egen tolkning, särskilt under tidspress (2013). Dialog lyftes även som ett oumbärligt verktyg där man bjöd in till samtal och på så vis avdramatiserade situationen. Det kan likväl vara en svår avvägning mellan samtal och att inte ge avkall på att poängtera allvaret i de brister som upptäckts, om det sedan skulle komma besked som innebär stora konsekvenser kan bonden känna sig oförberedd och lurad. Sammantaget är det angeläget att inspektörerna är försedda med adekvata medel att nå fram. Därav kan det vara nyttigt att utforska möjligheterna för motiverande samtal som ett kommunikativt verktyg.

Under 2014 anslöt sig några länsstyrelser till ett projekt kring motiverande samtal, som verktyg vid kontroller, initierat av Jordbruksverket (Jordbruksverket, 2015). Studien har ännu inte sammanställts (Ericksmark E., pers. medd., 2018)¹.

7. Andra förbättringar?

Under 2010 påbörjades Jordbruksverkets Kalibreringskurser, för ökad kompetens och likriktade bedömningar gällande djurskydd. Enligt Jordbruksverket har kurserna tydliggjort bestämmelser för både djurhållare och anställda inom kontrollen (Jordbruksverket 2017a). Länsstyrelserna hävdar emellertid att Jordbruksverket inte gör tillräckligt för att vägleda inspektörerna i tillämpning av lagen, utan lämnar mycket utrymme till enskilda inspektörer vilket gör systemet mindre rättssäkert (Ericksmark E., pers. medd., 2018)¹. Inspektörerna hänvisas istället till rättslig prövning av svåra bedömningar. Det finns fortfarande stora regionala skillnader och för djurskyddets skull är det med största sannolikhet gynnsamt med ett ökat samarbete. Västra Götalands länsstyrelse är ett framgångsrikt exempel på hur man kan få ökad precision i sitt arbete. De har infört djurslagsspecifika inspektörer vilket utredaren anser vore önskvärt att utvidga till nationell nivå via Jordbruksverket (SOU 2011:23).

Blotta mängden av regler kan inge osäkerhet hos vissa djurhållare. Bönder har framfört att de hellre tar hand om sina djur än sitter på kontoret med pappersarbete (Anneberg *et al.*, 2012). I SOU 2011:75 anser utredaren att föreskrifterna bör lätta på detaljkraven till förmån för ett mer målinriktat arbete, man vill röra sig från fokus på detaljavvikelser till en helhetssyn, utan att ge avkall på djurskyddet. Man uttrycker behovet av en kommunikation mellan myndighet och bransch som genomsyras av respekt och tilltro. Man anser även att myndigheterna måste bli bättre på att motivera och informera om nya riktlinjer för att befästa och förankra deras vikt och syfte hos djurhållare.

I rapporten om länsstyrelsernas djurskyddskontroll från 2016 lyfter Jordbruksverket vikten av information, ”underlätta för djurägare att göra rätt” (2017b). Man arbetar för att nå ut till djurhållare genom flera olika kanaler, såsom möten med LRF och informationskvällar. Detta har resulterat i högre kunskapsnivå och inspektörerna upplever att det här är ett effektivt redskap för att reducera antalet förseelser ute på gården.

I förslaget om ny djurskyddslag önskas det att myndighet får utfärda föreskrifter om ”kontrollpersonalens kompetens”. Utredaren bekräftar vikten av utbildning och menar även att statusen på yrket då kommer höjas. (SOU 2011:75). Från branschens sida är praktisk erfarenhet av djurslaget och dess skötsel efterfrågat (Bergman, 2012).

LRF har tillsatt omsorgsgrupper som ger stöd för djurägare vid risk för undermålig djurskötsel eller tveksamheter kring kontroll och kontakt med myndigheter (2014). LRF har även tagit fram foldern ”Effektiv dialog” (2009) som är till för både myndighetspersonal och djurhållare. Önskvärda kvaliteter hos inspektörer som framförs är ödmjukhet och tydlighet, här poängteras även vikten av att även dela information skriftligt. Man kan som djurhållare be om att få ett utlåtande från en annan inspektör, liksom sjukvårdens ”Second opinion”, men det är upp till länsstyrelsen, det finns ingen skyldighet att tillhandahålla något sådant eftersom det skulle kunna bli mycket resurskrävande (Berg L., pers. medd., 2018)². Djurhållaren kan dock ta ut en veterinär som får göra en egen besiktning av djuren tätt inpå besöket. Omsorgsgrupperna föreslås även vara en länk mellan kontrollmyndigheterna och branschen, genom att exempelvis låta representanter från länsstyrelsen delta (SOU 2011:23).

DISKUSSION

När djurskyddskontrollen flyttades från kommunerna till länsstyrelserna 2009 påbörjades projekt för att likrikta och effektivisera arbetet mellan länen. Enligt statens offentliga utredning (SOU 2011:23) kvarstår problematik kring att för få regelbundna normalkontroller genomförs på grund av att anmälningsärenden sväljer för mycket resurser. Dessutom efterlyses en ökad samverkan mellan länen. Jordbruksverket kritiserar för att inte vara tillräckligt drivande och tydliga i sina direktiv för likriktning utan lämnar det till länsstyrelserna själva. Erikmarck menar att Jordbruksverket inte gör tillräckligt för att samordna arbetet, frånvaron av sådant stöd leder till fortsatt olika utfall för samma brister mellan länen. Utöver checklistorna önskas stöd i själva bedömningarna (Erikmarck E., pers. medd., 2018)¹.

I SOU 2011:75 finns en rad förslag på förändringar rörande åtgärder vid bristande djurskydd. Man vill göra djurförbudet mindre trubbigt och stärka möjligheten att få förbud för vissa djurslag eller att hålla ett visst antal tillåtna djur. Om en djurägare klarar att ta hand om sin hund men inte sina kor kan hunden få vara kvar, likaså om kenneln hade fungerat med ett färre antal hundar kan ett lägre antal godtas istället för totalförbud. Noteras bör att sådana beslut i form av partiella djurförbud kan fattas redan idag och ingalunda är ovanliga, men att utredningen föreslår att denna möjlighet ska förtydligas (Berg L., pers. medd., 2018)². Dessutom föreslås djurförbud som följd av ”upprepade förelägganden” utvidgas till att viktas mot föreläggandenas betydelse för djurskyddet.

Djurskyddsutredningen har varit på remiss för flera år sedan, nu ligger ett förslag från regeringen som lagrådsremiss (det vill säga inte till allmänhet eller saksexperter). När nya föreskriftsförslag presenteras skickas det ut på remissrunda till berörda parter, det är även

möjligt för allmänheten att skicka in synpunkter på propositioner. Anneberg och medarbetare (2012) påkallar vikten av att djurhållarnas expertis inkluderas i utformandet av lagar.

Kontrollanter måste hålla sig á jour inom lagstiftning och nya rön inom djurskydd enligt EU-lagstiftning (EG 882/2004), därför är det viktigt att det finns tid till utbildning. Enligt Erikmarck skiljer fortbildning mellan länen (Erikmarck E., pers. medd., 2018)¹, Länsstyrelsen Västmanland fick exempelvis senast 2009 en utbildning i kommunikation. I övrigt anordnar Djurskyddsinspektörernas riksförening själva utbildningsdagar, och Jordbruksverket anordnar årliga kontroldagar för länsstyrelsernas djurskyddspersonal (Berg L., pers. medd., 2018)². Main och medarbetare hävdar att kompetens och erfarenhet av djurslaget är nödvändigt för en god kontroll (2010).

Eftersom det varken är möjligt eller önskvärt att ha en lagstiftning utan flexibilitet finns därmed utrymme för tolkning. Mullan och medarbetare betonar hur en välutformad lagstiftning kan underlätta bedömningar och minska bias (2011b). Angående länsstyrelsernas kontrollsystem ”VAD” är det förenligt med Engel (2003) och Mullans studier (2011b) där träning och kontinuerlig återkoppling av arbetet framhölls som viktigt. Den offentliga kontrollen ska enligt lag utvärderas, utredaren i SOU 2011:23 ifrågasätter dock riktigheten i att utvärderingen utförs av Jordbruksverket själva samt att det inte finns någon tydlig nationell målsättning för granskningen.

Petersen (2012) samt Anneberg och medarbetare (2012) lyfter att skillnader mellan inspektörer ibland är ofrånkomligt. Annebergs forskning pekade dessutom på att inspektörer önskar tid att diskutera fall och kalibrera gruppen.

En annan aspekt är medias förmåga att blåsa upp fall där bonden kommit i kläm, eller upplevt sig komma i kläm, hellre än fall som varit till bondens fördel. Det står mycket i lantbrukspress som skrämmer upp djurhållare inför blotta tanken av en inspektion. När dagen för inspektion väl kommer kan det fungera som en självuppfyllande profetia (Anneberg et al., 2013).

Egna reflektioner

I SOU 2011:75 finns flera förslag på förändringar som underlättar kontrollarbetet och ger proportionalitet till straffskalan varav några redan presenterats i det här arbetet. Vidare tror jag att det finns djurhållare som sitter på erfarenhet som inte får förringas, därmed är det djurhållarens skyldighet att ta vara på tillfället att läsa och tycka till om nya lag- eller föreskriftsförslag. Att vara inkluderad i processen ger bättre förankring och större benägenhet att ta emot nya infallsvinklar när lagstiftningen väl ska implementeras.

Angående varierande uppföljning är det viktigt att systemet har konsekventa påföljder om det inte ska bli tandlöst eller upplevas som orättvist, här krävs resurser för att öka överrensstämelsen.

Rörande fortbildning av länsstyrelsernas personal efterlyser jag ett övergripande ansvar från Jordbruksverkets sida. Länsstyrelserna bör sträva efter inspektörer med praktisk erfarenhet samt genuint intresse för djurslaget i fråga, detta skulle även bidra till ökad förståelse mellan parterna. Västra Götalands länsstyrelse är ett föredöme med sina djurslagsspecifika inspektörer, genom att nischa sig när de en högre kvalitet. Dock är det viktigt att ta hänsyn till en ökad svårighet att satsa på liknande projekt för en mindre länsstyrelse med mindre medel. Kanske behövs även mer resurser till svårbedömda fall där gruppen kan samverka, alternativt utvidga möjligheten till en ”second opinion”, för en ökad rättssäkerhet.

Jag anser att det kan ifrågasättas huruvida programmet ”Djurskyddsinspektörerna” där länsstyrelsen i Skåne deltagit (TV4 Play, 2014), verkligen gynnade förhållandet mellan djurhållare och kontrollanter. Material kan i medias händer förvanskas och resultera i förnedrande inslag, där händelser som har betydande påverkan på enskilda människors liv saluförs som underhållning. I grunden kloka och väl underbyggda myndighetsbeslut kan framställas som tuffa och radikala för dramatikers skull. För att undvika ytterligare polarisering av debatten bör länsstyrelser vara restriktiva med att ställa upp i liknande projekt. Djurskyddsinspektörernas riksförening uttalar sig i beslut gällande sitt kontrollområde (Frennemark, 2017), vilket kan vara värdefullt i frågor som rör till exempel möjligheten att kontrollera efterlevnaden av en viss lag; där är inspektörerna väl skickade att göra sådana bedömningar. När det däremot gäller frågor som kräver ett ställningstagande gentemot lagstiftningens innehåll kan det vara klokt att iaktta försiktighet. Dessa frågor blir lätt kontroversiella och oavsett riktning på ställningstagande undermineras inspektörernas neutralitet. Det är väsentligt att bibehålla bilden av kontrollorganet som så opartisk som möjligt, annars kan kommunikationen med djurhållarna försvåras betydligt.

Jag välkomnar initiativ med ”informationskvällar” där länsstyrelsen bjuder in och presenterar verksamheten, utbyter erfarenheter och tar in synpunkter. Att få träffa representanter från länsstyrelsen i andra sammanhang än under själva kontrollen är positivt för både samarbete och respekt. Ett forum kan även vara utbildning på exempelvis naturbruksskolor där representanter från länsstyrelsen och bönder kommer ut och har temadagar kring djurskydd. Man skulle förslagsvis kunna diskutera vanliga brister som smutsiga djur och träna på hullbedömningar. Detta skulle vara en investering för framtiden då unga både får upp ögonen för djurskyddsfrågor samt syftet med inspektioner, men även väcka tanken om länsstyrelsen som potentiell arbetsgivare.

Något som tål att poängteras är kontrollens möjlighet att utgöra ett tillfälle för att utbyta information och kunskap åt båda hållen. Bonden kanske har kommit på en bra lösning på något som är ett återkommande problem på flera gårdar, vilket inspektören kan ta med till andra gårdar som ett gott exempel. Å andra sidan har inspektörer med erfarenhet säkerligen besökt ett stort antal gårdar och har därför troligtvis sett både fungerande och icke fungerande lösningar.

För att bonden inte ska riskera att bli hemmablind för sin egen produktion kan det vara nyttigt att vara lyhörd för nya perspektiv.

Alla djurhållare känner troligtvis inte till djursomsorgsgrupperna. En folder med information och kontaktuppgifter kan lämnas i samband med inspektion. LRF har resurser som vägleder både hur djurhållaren rättar till brister men inte minst hur myndigheten ska bemötas. I slutändan handlar det om mötet mellan människor och hur respekt måste vara något ömsesidigt.

Konklusion

Sammantaget står det klart att Jordbruksverket behöver förstärka sina riktlinjer både för vägledning i bedömningar och revision av länsstyrelsernas kontroller. Revision bör utföras av en oberoende part, löpande och på samma sätt i alla län. Det är inte optimalt att kollegor granskar varandra, eftersom det kan vara svårt att ifrågasätta en kollega. Dessa kontroller kan även ge underlag för vilken typ av fortbildning det finns behov av. Det behövs även mer forskning inom området; ett nytt projekt om upplevelser av djurskyddskontroll startas 2018 vid SLU (Lundmark *et al.*) vilken förhoppningsvis kan bli en källa till utveckling av kontrollen (Sveriges lantbruksuniversitet, 2018). Man inväntar även en sammanställning av studien om motiverande samtal, visar det ge resultat kan en utbildningssatsning vara på sin plats.

LITTERATURFÖRTECKNING

Anneberg, I., Vaarst, M. & Sorensen, J.T. (2012). The experience of animal welfare inspections as perceived by Danish livestock farmers: A qualitative research approach, *Livestock Science*, 147:1-3: 49-58.

Anneberg, I., Vaarst, M. & SandØe, P. (2013). To inspect, to motivate - or to do both? A dilemma for on-farm inspection of animal welfare, *Animal Welfare*, 22:2: 185-194.

Bergman A. Jordbruksaktuellt (2012-01-19). *Att ha djur ska inte upplevas som ett riskföretag*. <http://www.ja.se/?p=39818&m=3433&pt=105&highlight=riskf%F6retag> [2018-02-15]

Bruckmeier K. & Prutzer M., (2007). Swedish pig producers and their perspectives on animal welfare, a case study, *British Food Journal*, 109:11: 906-918.

Butterworth A., Whittington P. & Hammond-Seaman A. (2012) Applying welfare training in global commercial settings, *Animal Welfare*, 21:3: 373-377

Djurskyddslag (1988). Stockholm. (SFS 1988:534)

Engel B., Bruin G., Andre G. & Buist W. (2003). Assessment of observer performance in a subjective scoring system: visual classification of the gait of cows, *Journal of Agricultural Science*, 140: 317-333.

Europaparlamentet och rådets förordning (2004). Bryssel. (EG 882/2004)

Frennemark M. ATL (2017-11-22). *Grisföretagarna: Olyckligt med ställningstagande*.
<http://www.atl.nu/lantbruk/grisforetagarna-olyckligt-med-stallningstagande/> [2018-02-15]

Hubbard C., Bourlakis M. & Garrod G. (2007). Pig in the middle: farmers and the delivery of farm animal welfare standards, *British Food Journal*, 109:11: 919-930.

Ivarsson B.H. & Ortiz L. (2013). Motiverande samtal praktisk handbok för äldreomsorgen. Stockholm: Gothia Fortbildning.

Jordbruksverket (2014). Vägledning för kontrollmyndigheter m.fl. Jönköping: Jordbruksverket. (Dnr 5.2 17-4470/14)

Jordbruksverket (2015). Redovisning av länsstyrelsernas djurskyddskontrollarbete under 2014. Jönköping: Jordbruksverket

Jordbruksverket (2017). Djurskydd 2007-2017 – 10 års djurskyddsarbete på Jordbruksverket. Jönköping: Jordbruksverket (OVR413)

Jordbruksverket (2017). Djurskyddskontrollen 2016 – en redovisning av länsstyrelsernas arbete. Jönköping: Jordbruksverket

Lantbrukarnas riksförbund (2009-12). Effektiv dialog. Stockholm: Lantbrukarnas riksförbund

Lantbrukarnas riksförbund (2014-10-08). *Djuromsorgsgruppen ger stöd*. <https://www.lrf.se/mitt-lrf/regioner/sydost/omsorgsgruppen/> [2018-02-15]

Lerner, H. & Algiers, B. (2013). Tail docking in the EU: a case of routine violation of an EU Directive. I Röcklinsberg, H. & Sandin, P., *The ethics of consumption - The citizen, the market and the law*. Wageningen: Wageningen Academic Publishers, s. 374-378.

Lundahl B., Moleni T., Burke B.L., Butters R., Tollefson D., Butler C. & Rollnick S. (2013). Motivational interviewing in medical care settings: A systematic review and meta-analysis of randomized controlled trials, *Patient Education and Counseling*, 93:2: 157-168.

Lundmark F. (2016). *Mind the gaps! From intentions to practice in animal welfare legislation and private standards*. Diss. Skara: Sveriges lantbruksuniversitet.

Main D.C.J., Webster A.J.F. & Green L.E. (2001). Animal Welfare Assessment in Farm Assurance Schemes, *Acta Agriculturae Scandinavica*, 51:S30: 108-113.

March S., Brinkmann J. & Winkler C. (2007). Effect of training on the inter-observer reliability of lameness scoring in dairy cattle, *Animal Welfare*, 16:2: 131-133.

- Miller W.R. & Rollnick S. (2010). *Motiverande samtal*. 2. uppl. Stockholm: Natur & Kultur.
- Mullan, S., Edwards, S.A., Butterworth, A., Whay, H.R. & Main, D.C.J. (2011a). Inter-observer reliability testing of pig welfare outcome measures proposed for inclusion within farm assurance schemes. *Veterinary Journal*, 190:2:100-109.
- Mullan, S., Edwards, S.A., Butterworth, A., Whay, H.R. & Main, D.C.J. (2011b). A pilot investigation of Farm Assurance assessors' attitude to farm animal welfare as a confounding factor to training in pig welfare outcome measures. *Animal Welfare*, 20:3: 413-421.
- Naturvetarna (2013-05-03). *Inspektörernas arbetsmiljö i fokus: en ohållbar situation*. Stockholm
- Ny djurskyddslag (2011). *Betänkande av utredaren i Översyn av djurskyddslagstiftningens utformning och innehåll*. Stockholm: Fritzes. (Statens offentliga utredningar 2011:75)
- Olofsson H. ATL (2018-01-16). *Djurförbud ovärdigt ett rättssamhälle*. <http://www.atl.nu/debatt/djurforbud-ovardigt-ett-rattssamhalle/> [2018-02-15]
- Petersen H. H., Enøe C. & Okholm Nielsen E. (2004). Observer agreement on pen level prevalence of clinical signs in finishing pigs, *Preventive Veterinary Medicine*, 64: 147-156.
- Rushen, J., Butterworth, A. & Swanson, J.C. (2011). Animal behavior and wellbeing symposium: Farm animal welfare assurance: Science and application. *Journal of Animal Science*, 89:4: 1219-1228.
- Scott M.E., Nolan A.M. & Fitzpatrick J.L. (2001). Conceptual and methodological issues related to welfare assessment: a framework for measurement, *Acta Agriculturae Scandinavica*, 51:30: 5-10.
- Statens jordbruksverks föreskrifter om offentlig djurskyddskontroll (2008). Jönköping. (SJVFS 2008:67)
- Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om djurhållning inom lantbruket mm (2010). Jönköping. (SJVFS 2010:15)
- Statskontoret (2011). *Djurskyddskontrollens utveckling*. Stockholm (Statens offentliga utredningar 2011:23)
- Sveriges lantbruksuniversitet (2018-01-20). *Forskning kring djurskyddslagstiftning och privata regelverk – från intentioner till kontroll*. <https://www.slu.se/institutioner/husdjurens-miljo-halsa/forskning/forskningsprojekt/forskning-kring-djurskyddslagstiftning/> [2018-02-15]
- TV4 Play (2014-01-09). *Djurskyddsinspektörerna Del 1*. <https://www.tv4play.se/program/djurskyddsinspekt%C3%B6rerna/2515438> [2018-02-15]
- Wilderäng L. *Jordbruksaktuellt* (2015-05-21). Svensken vill inte betala för svenskt djurskydd. <http://www.ja.se/?p=47500&pt=105&m=3433> [2018-02-15]